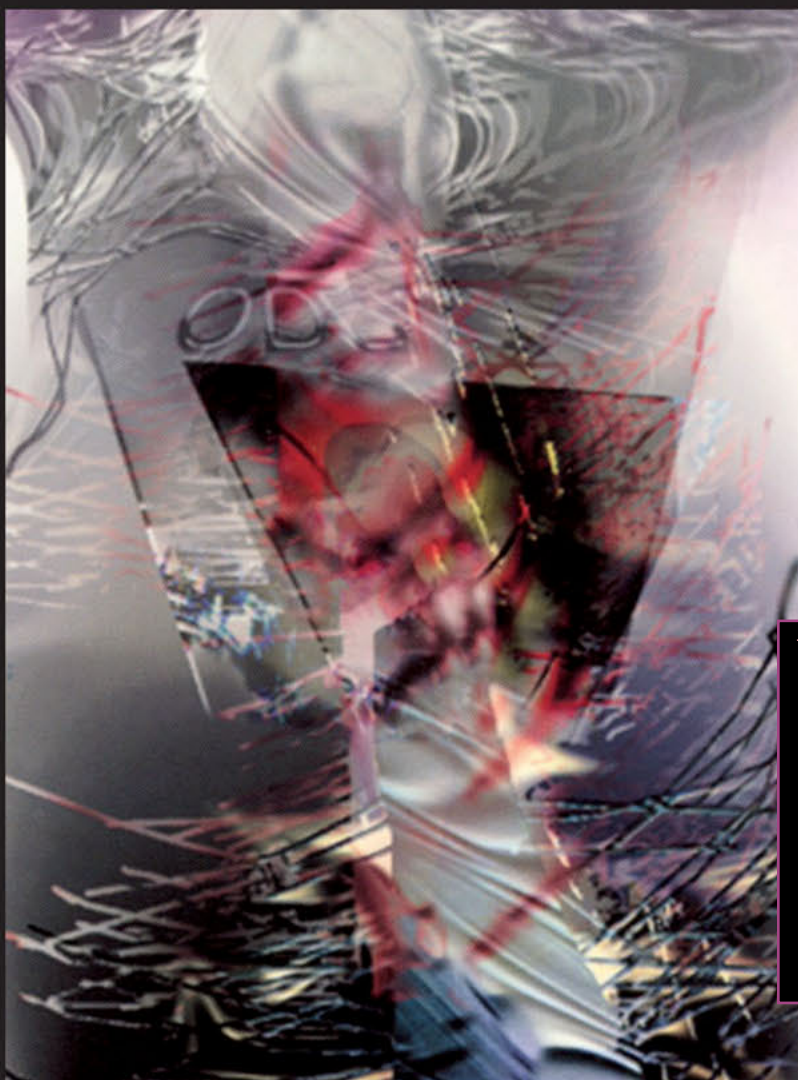

Przekłady Literatur Słowiańskich

4

Część

1

Wydawnictwo
Uniwersytetu
Śląskiego

Katowice
2013

Przekłady Literatur Słowiańskich

Tom 4, część 1

Stereotypy
w przekładzie artystycznym

NR 3122

Przekłady Literatur Słowiańskich

Tom 4, część 1

Stereotypy
w przekładzie artystycznym

pod redakcją
Bożeny Tokarz

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Katowice 2013

[Kup książkę](#)

Redaktor serii: Historia Literatur Słowiańskich

Bożena Tokarz

Recenzenci

Marko Jesenšek, Magdalena Koch

Redaktor naczelny

Bożena Tokarz (Katowice)

Redaktor tematyczny

Leszek Małczak (Katowice)

Rada Redakcyjna

Edward Balcerzan (Poznań), Nikolaj Jež (Ljubljana), Zvonko Kovač (Zagreb), Eva Mala (Nitra),
Martina Ožbot (Ljubljana), Ivo Pospíšil (Brno), Tone Smolej (Ljubljana),
Elżbieta Tabakowska (Kraków)

Redaktorzy językowi

Eric Starnes (język angielski), Iljana Genev-Puhaleva (język bułgarski),
Robert Bebek (język chorwacki), Radek Jerabek (język czeski),
Elena Micevska (język macedoński), Srdjan Papić (język serbski),
Andres Gootsova (język słowacki), Tina Jugović (język słoweński)

INDEX COPERNICUS
I N T E R N A T I O N A L

Publikacja jest dostępna także w wersji internetowej:

Central and Eastern European Online Library
www.cceol.com

[Kup książkę](#)

Spis treści

Wstęp. Wokół stereotypu i jego przekładu (<i>Bożena Tokarz</i>)	7

Rola stereotypów w kulturze

Maciej Czerwiński: Rola stereotypu w kształtowaniu polifonicznego uniwersum literackiego i kulturowego na przykładzie oryginału i polskiego przekładu <i>Mostu na Drinie</i> Ivo Andrića	19
Anna Muszyńska-Vizintin: O destereotypizacji odczytań tekstu oryginału w przekładzie. Rozważania o słoweńskim tłumaczeniu kulinariów w <i>Panu Tadeuszu</i> . . .	37
Joanna Mleczko: Bułgarska obrzędowość weselna w przekładzie <i>Synowej</i> Georgiego Karasławowa	61

Stereotyp płci

Małgorzata Filippek: Stereotyp mężczyzny w przekładzie <i>Opowieści o mężczyznach</i> Miloša Crnjanskiego	73
Aneta Todevska: Fallocentryczne stereotypy Stanisława Ignacego Witkiewicza w macedońskim przekładzie powieści <i>Pożegnanie jesieni</i>	89
Paulina Pycia: Stereotyp kobiety — dramat <i>Sve o ženama</i> Miro Gavrana i jego polski przekład	101

Peryferie kultury

Sylwia Sojda: Stereotyp w subkulturze — subkultura w stereotypie. O słowackim tłumaczeniu <i>Wojny polsko-ruskiej pod flagą białą-czerwoną</i> Doroty Masłowskiej . . .	115

Stereotypy narodowe

Józef Zarek: O <i>Pepikach</i> Mariusza Surosza po czesku	129
Katarzyna Majdzik: Jergovicia żonglerka stereotypami. Wokół polskiego przekładu powieści <i>Srda śpiewa o zmierzchu</i> w <i>Zielone Świątki</i>	140
Marlena Gruda: Stereotyp Słoweńca „ofiary” w przekładzie powieści Vlada Žabota <i>Wilcze noce</i>	154

Stereotypy odbioru

Bożena Tokarz: <i>Ostatnia Wieczerza</i> Pawła Huellego (i Jany Unuk) jako konfrontacja z tradycją, z własną i cudzą kulturą	185
Adriana Kovacheva: Paradoksy antologizacji poezji polskiej w przekładach na język bułgarski	208
Marta Buczek: Stereotypy w przekładzie słowackich opowiadań <i>Bajki dla niegrzecznych dzieci i ich troskliwych rodziców</i> Dušana Taragela	224

W kręgu wartościowania

Mateusz Warchał: Błędy atrybucyjne — ich psychologiczna dystrybucja, możliwości oceny i eliminacji w procesie translatorskim	241
Leszek Małczak: O stereotypach w recepcji literatury chorwackiej w Polsce w latach 1944—1956	253
Indeks autorów	269
Indeks tłumaczy	277
Noty o Autorach	279

Wstęp

Wokół stereotypu i jego przekładu

Przekład artystyczny pełni szczególną funkcję w komunikacji międzykulturowej w tworzeniu przesłanek do rozumienia różnych form odrębności fizycznej i mentalnej uczestników innej kultury. Jego wyjątkowość wynika z właściwości przedmiotu estetycznego, jakim jest literatura. Egzystując w języku, denotuje i konotuje ona zjawiska rzeczywistości oraz tworzy integralne wewnętrznie obszary świata fikcyjnego, językowego, w którym wszystko jest możliwe¹. Jednocześnie stanowi środek komunikacji kulturowej (a w przekładzie — międzykulturowej) jako przedmiot autonomiczny i utylitarny, heteronomiczny i swoisty². Jest wynikiem (podobnie jak inne sztuki) funkcjonowania zasady podwójnej strukturalizacji: zewnętrznej i wewnętrznej³. Dzięki strukturalizacji zewnętrznej literatura kreuje rzeczywistość przedstawioną za pomocą abstrakcji, ukonkretnionej w metaforze, postaci itp., oraz hierarchizacji w ciągle dokonywanych wyborach autorskich. Wybór dokonywany jest ze świata, który tworzą ludzie, rzeczy i zjawiska, składające się na wielość i indywidualność, podwójność i jedność, na ruch, ilość, jakość, posiadanie, wyznaczniki, przynależność,

---

¹ Por. m.in. B. Tokarz: *Ontologiczne pułapki literatury — dyskurs antropologiczny*. W: *Antropologia kultury — antropologia literatury*. Red. E. Kosowska, A. Gomółka, E. Jaworski. Katowice 2007, s. 72—89 — szerzej na temat złożoności literatury jako przedmiotu estetycznego.

² Por. m.in. E. Balcerzan: *Przez znaki*. Poznań 1972; Idem: *Sprzecznościowa koncepcja literackości*. W: *Sporne i bezsporne problemy współczesnej wiedzy o literaturze*. Red. W. Bolecki, R. Nycz. Warszawa 2002, s. 255—267 — jako ważny głos w dyskusji.

³ Por. C. Hagège: *L'homme de paroles*. Paris 1986, s. 169—174 — zasadę tę odnosi autor do języka.

powiązania itp. Doznania, uczucia, myśli, intuicje budują poszczególne światy jednostkowe. Wyboem kierują doświadczenia zmysłowe i umysłowe postrzegającego, jego możliwości mentalne⁴ oraz szeroko pojęty kontekst. Dlatego literatura dokonuje (z punktu widzenia autora i kultury) klasyfikacji świata w celu jego zrozumienia, przeżycia i doznania, ujawniając relacje bezpośrednio trudne do zrozumienia. Ontologicznie kwalifikowana jako zbiór bytów intencjonalnych⁵ odznacza się również intencyjnością⁶. Różnica między pojęciami intencjonalności i intencyjności wynika z ich zakresów znaczeniowych. „Intencjonalność” jest pojęciem szerszym, należącym do filozoficznej estetyki ogólnej, wprowadzonym przez Romana Ingardena. „Intencyjność” wchodzi w zakres „intencjonalności” i dotyczy znaczenia jako funkcji dzieła literackiego kształtowanego w procesie komunikacji. O intencjach autora można orzekać na podstawie tekstowych instancji intencjonalnych (np.: role autora, przesłanie dzieła, wizja estetyczna, symbolika, stylistyka, struktura, gatunek). Wiedza o nich ma wartość dla hipotez interpretacyjnych — o czym pisze Danuta Szajnert — również w aspekcie kategorii genologicznych. Intencje autora, czytelnika, stan wiedzy, obraz kultury itp. są śladami pozostawionymi w dziele dzięki relacjom, w jakie ono wchodzi z szeroko rozumianym kontekstem, co potwierdza zasadność tezy Umberta Eco o potrójnej intencyjności dzieła literackiego⁷.

Wieloznaczność jako jedna z właściwości sztuki i literatury pozwala na nieograniczone czasowo funkcjonowanie utworu w odbiorze czytelnicznym, jeżeli jest czytany, oraz sprawia, że odbiorca zostaje wchłonięty przez tworzoną przezzeń rzeczywistość fikcyjną, przez przyjemność jej przeżywania, a w niej — siebie. Uzyskiwana jest w języku symbolicznym, co powoduje, że przekład literatury, choć przebiegający zgodnie z ogólną sztuką przekładu tekstu, różni się od innych typów tłumaczeń. Wymaga umiejętności czytania i ekwiwalentyzowania języka symbolicznego. Zachodzi bowiem związek między „mentalną intencją autora i słownym znaczeniem tekstu”, parafrazując Ricœura⁸. Może to powodować rozbieżność między zamierzeniem a realizacją artystyczną, która nie zawsze mu odpowiada, lub tekst literacki zaczyna żyć własnym życiem w zależności od kontekstu wewnątrzsłownego, wewnątrztekstowego i wewnątrzliterackiego, a także od kontekstu zewnętrznego w odbiorze.

Podwójność ontologiczna i strukturalizacyjna literatury sprawia, że należy ona do świata sztuki, wiedzy o świecie i człowieku oraz uczestniczy w kulturowo-

⁴ Por. E. T a b a k o w s k a: *Językoznawstwo kognitywne a poetyka przekładu*. Kraków 2001 — ujęcie językoznawstwa kognitywistycznego.

⁵ Por. R. Ingarden: *O poznaniu dzieła literackiego*. Tłum. D. Gierulanka. Warszawa 1976.

⁶ Por. D. Szajnert: *Intencja i interpretacja*. „Pamiętnik Literacki” 2000, z. 1, s. 7—42.

⁷ Por. U. Eco: *Nadinterpretowanie tekstów*. W: *Interpretacja i nadinterpretacja*. Red. S. Colli-ni. Tłum. T. Bieroń. Kraków 1996, s. 45—65 — *intentio auctoris, intentio operis, intentio lectoris*.

⁸ P. Ricœur: *Teoria interpretacji: dyskurs i nadwyżka znaczenia*. Tłum. K. Rosner. W: P. Ricœur: *Język, tekst, interpretacja*. Warszawa 1989, s. 102.

-społecznym procesie komunikacji, a jej badacze posługują się nie tylko pojęciami literaturoznawczymi, lecz również kategoriami pogranicznymi. Do takich należy stereotyp oraz większość pojęć z nim korespondujących, takich jak: mīt, obyczaj, topos, alegoria, prototyp, szablon, schemat. W przestrzeni literackiej może być umacniany, kompromitowany lub kreowany za pomocą specyficznych środków artystycznych. Dlatego stereotyp w przekładzie artystycznym jest zjawiskiem migotliwym, wchodząc w oryginał w związki z pozostałymi kategoriami. W przekładzie ze względu na zmianę przesłanek rozumienia tekstu, takich jak: kultura i składające się nań wiedza, system wartości, sposoby poznania, dominujący światopogląd, styl komunikacji, tradycja kulturowa oraz struktura społeczna (np. hierarchiczna, demokratyczna itp.), stereotyp tekstu i kultury wyjściowej narażony jest na zniekształcenia lub na niezrozumienie. Wobec tego, że stereotyp stanowi rodzaj wizytówki grupy, społeczeństwa, narodu czy kultury w sensie pozytywnym i negatywnym jego przekład jest istotny z punktu widzenia świadomości zbiorowej, intencji autora i intencji czytelnika. Znaczy bowiem jednostkowo, choć jest nosicielem świadomości ogólnej i uproszczonej.

Należy więc dokonać wstępnej typologizacji pojęcia, jego cech konstytutywnych oraz funkcji, co nie jest łatwe, choć większość autorów rozpraw zamieszczonych w niniejszym tomie zмага się z niejednoznacznością tej kategorii. Stereotyp jest niewątpliwie kategorią kulturoznawczą, obecną w różnych formach kultury: w religiach, wyobrażeniach, obyczajach, zwyczajach, poglądach i wartościowaniu, w formach zachowań, w sztuce i literaturze, w języku itp. Koresponduje z takimi kategoriami, jak: mīt, topos, prototyp, alegoria, a nawet archetyp⁹. Nie można go jednak z nimi utożsamiać ze względu na ich strukturę i pełnione funkcje.

Cechą charakterystyczną myślenia mitycznego (religijnego, kulturowego, a nawet codziennego) jest utożsamienie bytu ze świadomością o nim. Ten brak dystansu, który można by przypisać również stereotypowi, nie ma charakteru emocjonalnego, lecz opiera się na przeświadczeniu, na wierze. Natomiast topos związany pierwotnie z retoryką jako tzw. *locus communis* służy celom perswazyjnym i należy do sfery *elocutio*. Stereotyp wynika z powierzchownej konceptualizacji rzeczywistości, dokonywanej pod wpływem emocji. Może być wykorzystywany retorycznie, lecz sam nie stanowi gotowego argumentu w dowodzeniu, tak jak topos. Relacja z alegorią wskazuje na jej odrębność od stereotypu w zakresie semantyki, którą wyróżnia dwupoziomowość (podobnie jak symbol przekazujący znaczenia bardziej zindywidualizowane): znaczenie dosłowne, przedstawione (w utworze literackim lub plastycznym) i znaczenie ukryte, czytelne pod warunkiem znajomości konwencji. Z prototypem stereotyp

---

⁹ Por. B. Tokarz: *Twórca — stereotyp — profilowanie, czyli literacka rzeczywistość alternatywna*. W: *Stereotypy w literaturze (i tuż obok)*. Red. W. Bolecki, G. Gazda. Warszawa 2003, s. 161—172.

bywa kojarzony ze względu na właściwość ludzkiego postrzegania opartą na selektywności. Jednak stereotyp nie jest kategorią poznawczą, w przeciwieństwie do prototypu, będącego poznawczym punktem odniesienia w procesach mentalnych, ponieważ ulegają one w nim redukcji, ukierunkowaniu i opierają się na błędnych lub niewystarczających przesłankach. Również archetyp stanowi wyobrazeniowy i intuicyjno-instynktowny punkt odniesienia w sferze doznawania i przeżywania, wynikający — według Carla Gustawa Junga¹⁰ — ze stałego wyposażenia człowieka w zakodowane genetycznie obrazy, niemające związku z doświadczeniem.

Jeżeli więc przyjmiemy — za Adamem Schaffem — że stereotyp to kategoria myślowo-pragmatyczna, sąd emocjonalny oparty na myśleniu redukcjonistycznym, którego, dodając, katalizatorem są dobre i złe emocje, to z wymienionymi kategoriami łączą go następujące cechy: powtarzalność, powszechność, konwencjonalność; wyróżnia zaś — emocjonalne nacechowanie aksjologiczne i schematyczność. Jego znaczenie pochodzi od greckich słów *stereòs*, czyli stężały, twardy, i *typos* — odcisk: oznacza formę drukarską, a w psychologii — „utrwalony układ odruchów warunkowych występujących w określonej kolejności”¹¹, co podkreśla trwałość i niepodatność stereotypów na krytykę dowodzenia logicznego. Oddziałując na emocje, zapadają one w świadomość kulturową.

Obszar pozostający poza uogólnieniem stereotypu stanowi podstawę do jego krytyki w różnych dziedzinach jego obecności w kulturze: w sposobach zachowań, w religiach, w wierzeniach i obyczajach, w sztuce i w literaturze, w życiu publicznym. Dlatego stereotypizacji z różną siłą towarzyszą w różnych dziedzinach procesy destereotypizacyjne. Literacką rzeczywistość alternatywną cechuje negocjowalność w stosunku do istniejącej rzeczywistości zewnętrznej. Dokonuje się w niej krytyka stereotypów lub ich tworzenie w celu przeciwstawienia się tej rzeczywistości. Podobnie jak proces stereotypizacji, destereotypizacja przebiega z punktu widzenia bliskiej lub własnej kultury. Pełni kreatywną funkcję, umożliwiając zrozumienie i porozumienie. Stereotypy służą bowiem izolacji, dającej złudne wrażenie bezpieczeństwa, ponieważ jest ono okupione licznymi wyrzeczeniami i niezrozumieniem. Jednocześnie konsolidują zbiorowość z rezultatem ofensywno-defensywnym w stosunku do wszelkiej inności. Ułatwiają porozumienie w granicach danej grupy. Ich rola jest więc ambiwalentna: negatywna lub pozytywna. Ta dwoistość funkcjonalna stereotypu sprawia, że procesy stereotypizacji i destereotypizacji występują obok siebie, przy czym literacka krytyka stereotypu działa za pomocą siły kreacji bez rygoru logicznego dowodzenia, przemawiając do wyobraźni, emocji i rozumu.

Literatura (i sztuka), podobnie jak to ma miejsce w innych dziedzinach kultury, tworzy stereotypy jako wspólne sądy i wyobrażenia wartościujące. Powstają

¹⁰ Por. C.G. Jung: *Psychologia a religia*. Tłum. J. Prokopiuk. Warszawa 1970.

¹¹ Za: *Słownik wyrazów obcych*. Wyd. 9. Warszawa 1965, s. 624.

w ścisłej zależności od kondycji historycznej, politycznej, społecznej, artystycznej i religijnej zbiorowości, będąc zwierciadłem potrzeb własnej kultury lub grup w niej dominujących. Takie stereotypy wytworzyli między innymi polscy twórcy, jak Adam Mickiewicz — w *Konradzie Wallenrodzie* (stereotypy usprawiedliwionej zdrady i podporządkowania życia osobistego potrzebom ojczyzny), w *Dziadach* (miłości kochanków i miłości ojczyzny), w *Panu Tadeuszu* (idylli polskości, polskiego dworku, awanturnika i grzesznika nawróconego w imię ojczyzny), Juliusz Słowacki w *Kordianie* (polskiego tronu niesplamionego krwią), Henryk Sienkiewicz w trylogii, przedstawiając fragment historii Polski w duchu „pokrzepienia serc”; pisarze słoweńscy, np. Fran Levstik w *Martinie Krpanie* (stereotyp silnego i lojalnego Słoweńca); Janez Trdina w *Devete deželi* (stereotyp idylli słoweńskiej, prawości, pracowitości, organizacji społecznej); Ivan Cankar między innymi w *Martinie Kačurze* (stereotyp Słoweńca biernego, bezradnego i melancholijnego) czy rosyjscy pisarze literatury tendencyjnej w Związku Radzieckim, jak Mikołaj Ostrowski w powieści *Jak hartowała się stal* (Pawka Korczagin budowniczy socjalizmu). Przywołane przykłady zwracają uwagę, że stereotypy nie tylko są wytworem zbiorowym, lecz także jednostkowym, ponieważ ich twórcami są też poeci i pisarze¹². Wśród nich obecne są zarówno te, które wynikają lub odzwierciedlają niewyrażone nastroje zbiorowości, jej obyczaje, nawyki, sposoby zachowań i postawy, i takie, które służą manipulacji pewnej grupy społecznej, jak te obecne w literaturze tendencyjnej. Zatem stereotyp wpisany jest w dzieje, wrażliwość, cywilizację i kulturę zbiorowości, służąc jej identyfikacji, kosztem uproszczenia i często zakłamania, oraz w interesy partykularne grup kierujących politycznie, wyznaniowo, społecznie i artystycznie. Rozpoznanie stereotypu (a także procesów destereotypizacyjnych) w literaturze zależy od doświadczenia lekturowego, życiowego i wiedzy czytelnika. Ma on rozpoznać w zabiegach destereotypizacyjnych autora siłę, potrzebę i konieczność przedstawionego sądu w strukturze symbolicznej języka albo zgubność jego akceptacji i powtarzania.

Stereotyp stworzony lub krytykowany w oryginale powinien być rozpoznany przez tłumacza i tak zwykle się dzieje. Jego ekwiwalencja w przekładzie prowokuje do zadania kilku pytań: w jakim stopniu jest on rozpoznawalny w przekładzie, czy istnieje reguła mówiąca, jak tłumaczyć stereotypy, oraz od czego zależy zachowanie w tym względzie równowagi między oryginałem a przekładem. Podobne pytania stawiają sobie autorzy prezentowanych w niniejszym tomie artykułów.

Przekład artystyczny, z racji materii języka symbolicznego, której dotyczy, i statusu ontologicznego dzieła literackiego, w większej mierze niż inne typy tłumaczeń korzysta z interpretacji. Tłumacz w konstrukcji własnego językowo (a także mentalnie) tekstu przedstawia stereotyp, śledząc jego schemat na pozio-

¹² W przypadku literatury są to raczej utekstwowione stereotypy kultury.

mie koncepcji, struktury, rejestrów języka i naśladować mechanizmy konceptualizacyjne języka wyjściowego w języku docelowym. Nie bez wpływu pozostaje na niego kontekst rodzimy. Oprócz kulturowo utrwalonych stereotypów, napotyka również stereotypy językowe, stanowiące kapsuły kultury wyjściowej, między innymi w postaci stylu wypowiedzi (np. charakterystycznego dla gatunku mowy), frazeologizmów, przysłów, leksemów stanowiących jej słowa klucze itp. Zważywszy, że celem tłumaczeń literatury jest poznanie tego, co odmienne przez przeżycie obcego w sobie i siebie w obcym¹³, tłumacz dokonuje — jak pisał Friedrich Schleiermacher — importu autora i eksportu czytelnika za pośrednictwem medium literackiego. W wyniku tego procesu zmieniają się przesłanki rozumienia tekstu, co jest znaczące także dla przekładu stereotypów, ze względu na to, że stereotyp jest przede wszystkim kategorią komunikacyjną. Cytowany wielokrotnie w tej książce Walter Lippmann badał mechanizmy nabywania przez jednostki „obrazów w naszych głowach”¹⁴ oraz funkcje, jakie pełnią one w postrzeganiu rzeczywistości (wspomina o tym w swoim artykule Anna Muszyńska-Vizintin). Dzięki redukcjonistycznemu uproszczeniu ułatwiają one rozpoznawanie świata, lecz niekoniecznie jego poznanie. Funkcje przezeń pełnione (rozpoznawcza, konsolidująca, defensywna, ofensywna, komunikacyjna) dotyczą przede wszystkim określonej kultury. Stanowiąc kategorię komunikacyjną, tworzą mechanizmy lingwistyczne, symboliczno-kulturowe i mitotwórcze, dlatego wyodrębnia się różne typy stereotypów: kulturowe, lingwistyczne, narodowe itp.

Stereotypy świadczą o tym, że różne kultury postrzegane są jako osobne monady w świecie wielokulturowym. Świadomość wielokulturowości i prawo do odrębności pozwalają zrozumieć trudności, jakich przysparza przenoszenie stereotypów z jednej kultury do drugiej i konieczność ich rozpoznania przez tłumacza. Stereotyp jest jakby przeznaczony komunikacyjnie dla jednej kultury, ponieważ funkcjonuje w jej szeroko rozumianej rzeczywistości intertekstualnej, składającej się z różnych tekstów, nie tylko werbalnych¹⁵. Bez ich zrozumienia nie byłoby możliwe porozumienie i rozumienie odrębności. Rozumienie przez wyjaśnianie i tłumaczenie to interpretacja dokonywana z danego punktu odniesienia (jednostkowego, kulturowego, czasowego i przestrzennego), wewnątrz którego centralne miejsce zajmuje przedmiot w ten sposób poznawany. Cel przekładu stanowi bowiem zrozumienie, przeżycie i poznanie tego, co inne niż własne w sytuacji zmienionych przesłanek rozumienia utworu literackiego.

Według interakcyjnego modelu komunikacyjnego Anthony’ego Tudora, każdy przekaz uwarunkowany jest kulturowo, społecznie i psychologicznie. Nadawca kieruje komunikat do odbiorcy, wywołując w nim mniej lub bardziej za-

¹³ Por. A. Berman: *L'épreuve de l'étranger*. Za: P. Ricœur, P. Torop: *O tłumaczeniu*. Tłum. T. Swoboda, S. Ulaszek. *Słowo wstępne* E. Balcerzan. Gdańsk 2008, s. 33—59.

¹⁴ W. Lippmann: *Javno mnenje*. Prev. V. Zei. Ljubljana 1999, s. 41.

¹⁵ Por. J. Sławiński: *Teksty i teksty*. W: J. Sławiński: *Teksty i teksty*. T. 3: *Prace wybrane*. Warszawa 2000, s. 45—50 — na temat tekstów kultury.

mierzony skutek, ponieważ każdy tekst jest wytworem jednostki motywowanej jakimiś względami. Motywy powstania oraz skutki odbioru tekstu są jednostkowe i zbiorowe. Motywacja i oddziaływanie zależą od kontekstu kulturowego i struktury społecznej, do których przynależą nadawca i odbiorca i w których dokonują oni percepcji świata, jego rozumienia i wyjaśniania, a także samorozumienia. Wszystko to wpływa na język i strukturę przekazu. Tekst stanowi dynamiczną strukturę poznawczą, ukształtowaną pod wpływem społecznej sytuacji nadawcy i odbiorcy oraz typowych dla reprezentowanych przez nich kultur (kultury), orientacji (światopoglądowych, estetycznych, politycznych itp.), systemów oczekiwań, wiedzy i możliwości poznawczych, form i sposobów ekspresji oraz systemów wartości. Dzieło literackie, będąc bytem w ruchu, formułuje odpowiedź i równocześnie zadaje pytania z punktu widzenia jednostki, a także inspirowanie odbiorcę, czyniąc go zdolnym do dalszego działania kreatywnego¹⁶.

Tłumacz, dokonując transferu językowego, zmienia przesłanki rozumienia tekstu po stronie nadawcy, ponieważ to on jest nadawcą innej wersji językowej i to on (lub wydawnictwo) dokonał wyboru ze względu na pewną motywację. Jako znawca kultury wyjściowej i docelowej musi brać pod uwagę odbiorcę rodzimego (kulturę docelową), dokonując jednostkowej interpretacji utworu. Motywacja wyboru tekstu do tłumaczenia, jak również oddziaływanie przekładu zależą od kultury przyjmującej i struktury społecznej. Utwór literacki zostaje wprowadzony w odmienną kulturę z funkcjonującymi w niej: systemami wartości, orientacjami (światopoglądowymi, estetycznymi, politycznymi itp.), zasobem i strukturą kształtowania wiedzy i możliwości poznawczych, innymi systemami oczekiwań społecznych i estetycznych, stylami komunikacji społecznej z jej formami i sposobami ekspresji. Stereotyp kulturowy traci w obcej kulturze swą moc komunikacyjną, pozbawiony zaplecza pierwotnych tekstów kultury; pozostaje jednak tworzony przez niego obraz. Stereotyp Słoweńca „ofiary”, o którym pisze Marlena Gruda, poddany destereotypizacji w powieści Żabota, polski czytelnik odbiera bez ważnego zaplecza słoweńskiego kontekstu historyczno-kulturowego. W rezultacie nie identyfikuje postaci bohatera, Rafaela, jako nosiciela stereotypu narodowego i autorskiego z nim rozrachunku. Waga tego stereotypu w kulturze słoweńskiej nie zostaje w przekładzie zauważona. Polski odbiorca traktuje Rafaela jako nieudacznika lub outsidera, poszukującego istoty ludzkiej mentalności, uczuciowości, etyki, sił kierujących jego działaniem, a także jakiejś sprawiedliwości. Nie należy podobnych przesunień rozumieć w kategoriach błędu lub czyjejś winy, ponieważ tłumacz nie może wszystkiego wyjaśnić, nie skazując się na zarzut zbytnej amplifikacji, mogącej zniszczyć wartość artystyczną i estetyczną utworu. Stereotyp jest bowiem znakiem konkretnej kultury, także w postaci lingwistycznej, co nie oznacza, że przekłady literackie nie przybliżają sobie kultur. Stereotyp w tekście

¹⁶ Por. A. Kłoskowska: *Socjologia kultury*. Warszawa 1983, s. 268—294 — model komunikacyjny A. Tudora.

przekładu stanowi jedną z barier komunikacyjnych i jednocześnie jest płaszczyzną dialogu kultur.

Paul Ricœur, rozważając możliwość tożsamości przekładu z oryginałem, pisze o konstruowaniu porównywalnego, pokrewieństwo kulturowe bowiem — jego zdaniem — jest w znacznej mierze wytworem tłumaczenia w celu stworzenia równoznaczności¹⁷. Oznacza to, że tłumaczenie, zmierzając do uzyskania równoznaczności z oryginałem, przekracza granice mentalne wyznaczone przez kulturę przyjmującą. Zachowuje przy tym równowagę między tożsamością z obcym, niemożliwą do osiągnięcia, a różnicą. Przekład stereotypu bardziej niż innych elementów świata przedstawionego uwrażliwia na sposób tworzenia podobieństwa w kulturze przyjmującej w toku podejmowanego dialogu. W efekcie odbiorca umieszcza stereotyp pochodzący z oryginału w kontekście historycznym, społecznym czy politycznym własnej kultury, szczególnie wtedy, gdy pochodzi z tzw. kultur założycielskich, jak śródziemnomorska, chrześcijańska czy muzułmańska, w ramach których współistnieją narodowe warianty.

Stereotyp, o którym czytelnik orzeka, czy nim jest, czy też nie, w przekładzie nie tylko jest interpretowany, lecz może być przez niego tworzony mniej lub bardziej celowo. Przesłanek takich dla odbioru społecznego dostarcza sam tłumacz, pokonując zbyt intensywnie bariery obcości. W ten sposób powstaje stereotyp odbioru określonych utworów literatury obcej, a często za ich pośrednictwem wzorców osobowych, narodowych, literackich. Przykładem mogą tu być następujące tłumaczenia: Pawła Hulki-Laskowskiego powieści Jaroslava Haška *Osudy dobrého vajáka Švejka* na język polski, w znacznej mierze odpowiedzialne za stereotyp Czecha w kulturze polskiej; *Kubuś Puchatek* A.A. Milne'a w tłumaczeniu Ireny Tuwim czy — jak pisze Adriana Kovacheva — antologii poezji polskiej w Bułgarii przedstawiające poezję polską jako *polonica incognita*, gdy tymczasem jest ona tam często tłumaczona, znana i czytana. Narzędziami stereotypizacji za pomocą przekładu może być tytuł, okładka, forma prezentacji (np. antologia) itp. Z kolei w przekładzie służą jej wybory translatorskie na poziomie języka oraz nakładanie wzorców rodzimych na obce, czyli rodzaj substytucji zacierającej różnice.

W przekładzie może dokonać się również destereotypizacja oryginału w kontekście kultury przyjmującej, dzięki ujawnieniu w obcej kulturze obszaru nieobjętego przez uogólnienie. Ponieważ stereotyp istnieje wyłącznie w odbiorze, a teksty dostarczają przesłanek do ich powstania, konkretyzacja czytelnicza może utwierdzić wzorec obecny w oryginale bądź go zdemistyfikować z jednoczesnym zachowaniem wiedzy o odrębności kultury wyjściowej. Wielokrotnie opisywany schemat logiczny stereotypu odsłania jego strukturę i mechanizmy perswazyjne. Ich dynamika zależy od procesu i stylu komunikacji kulturowej,

¹⁷ Por. P. Ricœur: „Przejšcie”: *przekładać nieprzekładalne*. W: P. Ricœur, P. Torop: *O tłumaczeniu*. Tłum. T. Swoboda, S. Ulaszek. Słowo wstępne E. Balcerzan. Gdańsk 2008, s. 53—59.

a nieobjęte nimi obszary percepcji ujawnia komunikacja międzykulturowa, bardzo często w przekładzie. Potrzeba komunikacji stanowi mechanizm sprawczy w procesie powstawaniu stereotypów, ponieważ opiera się ona na naturalnej chęci porozumienia, doznania i poznania. Dlatego między różnymi kulturami zachodzi pozorny konflikt sił identyfikacji i projekcji¹⁸, które działają wewnątrz jednej kultury i między kulturami. Utożsamiając się z własną kulturą, jej uczestnicy dążą do zachowania i podkreślenia swojej odrębności jednostkowej. W komunikacji międzykulturowej zaznaczenie jednostkowej i zbiorowej odrębności ogranicza paradoksalnie potrzeba wzbogacającego je porozumienia, a to wymaga inności. Podobnie jak w kulturze względnie jednorodnej, porozumienie między różnymi kulturami niesie w efekcie takie samo zagrożenie, czyli utratę odrębności. Niewiele jest współcześnie kultur jednorodnych. Większość z nich ma strukturę hybrydalną — jak pisze Wolfgang Welsch¹⁹, czyli każda kultura zawiera w sobie elementy innej. Zaanektowane obszary obce, nie tracąc swego pierwotnego znaczenia, tworzą nową całość amalgamatową; nie są więc tym samym, czym były. Zachowana jest różnica.

Hybrydyzacja kultur nie stanowi zatem tego samego zjawiska, co globalizacja, choć ją może przypominać. Globalizacja upowszechnia tę samą wiedzę, percepcję i wrażliwość²⁰, lecz umożliwia również porozumienie, niestety, za cenę unifikacji, która przeczy idei porozumienia, wyrażając zgodę i podporządkowanie. Artyści sztuki i literatury, począwszy od XX w., ukazywali dramatyzm, a nawet tragizm takiej sytuacji. Badacze pisali o utracie i kryzysie tożsamości, które nie nastąpiły. Zmienił się natomiast paradygmat kulturowy i mentalny, w którego kontekście Arjun Appadurai nazwał kształtujące się zjawisko globalizacją²¹, co oznacza zachowanie lokalnej, zbiorowej odrębności w aktach międzykulturowego porozumienia. To, czy porozumienie międzykulturowe nastąpi w procesie globalizacji, czy też globalizacji zależy od wyboru, co można zaobserwować w różnych przejawach życia społecznego i publicznego dzięki narzędziom stereotypizacji. Stereotypy globalizujące wytwarza również przekład, szczególnie w tak wydawałoby się uniwersalnej tematyce, jak różnica płci. Choć kultura wpisuje w fizyczność człowieka (seks) określoną treść (gender), kultury są różne i treść ta ma inne znaczenie, co pokazują w swoich artykułach Małgorzata Filipiek i Aneta Todevska. Inne warunki kulturowe, historyczne, a nawet geograficzne znajdują odbicie w stereotypie płci w kulturze serbskiej, czarnogórskiej, bośniackiej czy macedońskiej, a inne

¹⁸ Por. E. Morin: *Duch czasu*. Tłum. A. Olędzka-Frybesowa. Kraków 1965.

¹⁹ Por. W. Welsch: *Transkulturowość. Nowa koncepcja kultury*. W: *Filozoficzne konteksty koncepcji rozumu transwersalnego. Wokół koncepcji Wolfganga Welscha*. Cz. 2. Red. R. Kubicki. Poznań 1998, s. 195—222.

²⁰ Por. M. McLuhan: *Wybór pism*. Tłum. K. Jakubowicz. Wstęp K.T. Toeplitz. Warszawa 1975.

²¹ Por. A. Appadurai: *Nowoczesność bez granic. Kulturowe wymiary globalizacji*. Tłum. i wstęp Z. Puc k. Kraków 2005, s. 263—295.

w kulturze polskiej. Natomiast tłumaczka sztuki *Wszystko o kobietach* Miro Gavrana, Urszula Zaliwska-Okrutna, zatarła w przekładzie wszelkie ślady obcości, zastępując nazwy własne polskimi odpowiednikami (por. artykuł Pauliny Pyci). Stworzyła globalny, choć raczej nijaki stereotyp kobiety, zamieniając Rijekę na Łódź (nazwy obu miast co innego oznaczają w rodzimych kulturach), a wczasy na Hvarze na wczasy w Darłowie. Zmiany tego typu mają istotne znaczenie, ponieważ imię czy nazwa miejscowa zawierają w sobie osobowość człowieka i specyfikę miejsca (geograficzną, cywilizacyjną, kulturową, społeczną itp.). Stosując w przekładzie w zamian nazwy rodzime, pozbawia się człowieka osobowości (o czym tak przekonująco pisze Eva Hoffman²²), a miejsce—funkcji i własnej historii, wpływających na wywołany obraz.

Przekład stanowi więc narzędzie obu procesów, choć dobry przekład szanuje obcość i przybliża ją odbiorcy. Jego globalizująca funkcja zależy wyłącznie od świadomości i kompetencji tłumacza, on tworzy stereotyp, w tym przypadku kobiety, w wymiarze globalnym.

Stereotyp należy do kategorii komunikacyjnych, służy perswazji, przybierając różne postaci: symboliczno-kulturową, mitotwórczą czy lingwistyczną. Charakteryzuje go typowy schemat logiczny, błędny sylogizm. Opuszczenie jednej przesłanki redukuje dane obserwacyjne przez ich zaniechanie. Przekład skazany jest na redukcje konieczne, szczególnie w procesie transferu językowego, ze względu na różnice w zakresie kategoryzacji i konceptualizacji świata w językach oraz z powodu interpretacji elementów kultury wyjściowej, które nie mają swego odpowiednika w kulturze docelowej. Nie ma więc reguły mówiącej o tym, jak tłumaczyć stereotyp, najczęściej nieprzetłumaczalny. Stanowi on znak szczególny kultury wyjściowej, co nie pozwala na jego pominięcie nawet wtedy, gdy przez odbiorcę sekundarnego nie jest rejestrowany jako stereotyp.

Zamieszczone w niniejszym tomie artykuły dotyczą różnych stereotypów i ich przekładów. Autorzy badają przekład tekstów literackich zawierających stereotypy lub/i ich destereotypizację w tłumaczeniach literatury polskiej na języki: czeski, macedoński, słowacki i słoweński, oraz literatur bułgarskiej, chorwackiej, czeskiej, serbskiej i słowackiej na język polski. Ze względu na dominującą problematykę zostały one uporządkowane w trzech częściach zatytułowanych kolejno: *Rola stereotypów w kulturze*, w granicach której osobne zjawisko stanowią: *Stereotyp płci i Peryferie kultury*; *Stereotypy narodowe* i typowe, w odbiorze wygenerowane, *Stereotypy odbioru*, ze szczególnym uwzględnieniem wartościowania — *W kręgu wartościowania*.

---

²² Por. E. Hoffman: *Zagubione w przekładzie*. Z angielskiego przełożył M. Roniker. Londyn 1995.

Indeks autorów

A

Adamowicz Daria 96, 246
Agus Milena 245
Alipiewa Antoaneta 219—220
Anczew Anatoł 64
Andreevski Peter M. 93
Andrejczin Lubomir 64
Andrić Ivo 5, 19—20, 23, 25—31, 33—36, 267
Anisimovets Yulia 96, 246
Antas Joanna 250
Anusiewicz Janusz 21, 41, 62, 102, 108, 113—114, 116, 124—125, 140, 200, 230
Apadurai Arjun 15
Apresjan Jurij 243
Arcimowicz Krzysztof 77, 87
Arsenijewiç Vladimir 247, 249
Arystoteles 145

B

Bachtin Michaił 35
Bahneva Kalina 213
Bajburin Albert 61
Bajec Anton 54
Bajerowa Irena 244
Bakovska Elizabeth 95
Balcerzan Edward 7, 12, 14, 162, 192, 210, 217
Bałuk-Ulewiczowa Teresa 41
Banta Martha 209
Bańko Mirosław 61
Baranow L. 266—267
Barańczak Stanisław 210
Bartmiński Jerzy 20, 21, 41—42, 62, 68, 84, 87, 102, 108, 113—114, 116, 119, 124—125, 140—141, 145—146, 150, 155, 159, 200, 203, 230, 246
Bazielich Wiktor 259—260

Bazylewicz Tomasz 264
Beauvoir Simone de 91
Bellini Jacopo 189
Bem Józef 81
Berman Antoine 12, 21
Berting Jan 131—132
Białoszewski Miron 214
Bida Antoni 264
Bielenin Karolina 67
Bieńkowska-Ptasznik Małgorzata 74
Biernacka-Licznar Katarzyna 245
Biernacki Cezary 45
Blum-Kulka Shoshana 244
Bobrowski Ireneusz 145
Bojetu Berta 198
Bojtar Endre 218
Bolecki Włodzimierz 7, 9, 61, 193, 222, 224
Bondy Egon 237
Bońkowski Robert 260
Boryś Wiesław 52
Bourdieu Pierre 141, 149, 151, 153, 164
Broniewski Władysław 214
Broz-Tito Josip 148, 253—254, 257, 261—262, 265—266
Brückner Aleksander 204
Brzozowski Jerzy 242
Buczek Marta 6, 119—120, 123—124, 224, 239
Bugajski Marian 41
Bujnowska Anna 73
Bukowski Piotr 21, 218, 222
Burian Václav 138—139
Burszta Wojciech Jerzy 151—152

C

Cankar Ivan 11
Campbell Joseph 156

Cettineo Ante 258
Chaffin Roger 243
Champaigne Philippe de 191, 206

Chevalier Jean 163

Chlebda Wojciech 116—117

Chmielnicki Bohdan 25

Chodera Jan 236

Chodkowska Maria 73

Chrzanowski Tadeusz 132

Cieński Marcin 38, 113, 222

Cisař Jaroslav 135

Collini Stefan 8, 191

Collins Alan 243

Cormier Monique C. 105

Crnjanski Miloš 5, 74—75, 77—81, 83—88

Culler Jonathan 162

Czartoryski Adam Jerzy 24

Czechowicz Józef 214, 216

Czerniecki Stanisław 46, 55

Czerwińska Elżbieta 92

Czerwiński Maciej 19, 29, 36

Czerwiński Piotr 5, 187

Č

Čarnojević Arsenija 82

Čolović Ivan 254

Ćopić Hana 108

D

Dačić Živojin 82

Danek Danuta 191

Danglár Jozef Gertl 237

Dąbek-Wirgowa Teresa 62

Dąbrowska Anna 41

Dąbrowska-Partyka Maria 20

Dąbrowski Adam Grzegorz 257

Delisle Jean 105, 114

Derrida Jacques 90—92, 148

Dilthey Wilhelm 242

Dimitrowa Błaga 211, 221

Dinekow Petyr 210—222

Dončević Ivan 258

Doroszewski Witold 20

Drabik Lidia 65

Drews Peter 218

Dubisz Stanisław 158

Dudek Zenon Waldemar 179

Dukanović Alija 254

Dukovski Dejan 93

Duraković Ferida 27

Durkheim Emile 61

Dzidekanowska Małgorzata 76, 86—87

E

Eco Umberto 8, 162, 187, 191, 198

Eliade Mircea 161, 163, 178, 186

Eliot George 209

Essmann Hegla 209

Even-Zohar Itamar 222

F

Fast Piotr 107, 141, 234, 242

Feyerabend Paul 146

Fiedler Arkady 134

Filipek Małgorzata 5, 15, 73, 88

Filipek Włodzimierz 94

Filipowicz-Rudek Maria 37, 114, 140, 242, 249

Fišer Branka 157

Försterling Friedrich 251

Foucault Michel 89, 92

Franciszek Ferdynand 28

Franciszek Józef 83, 134

Franičević Marin 258

Frank Paul Armin 209

Frankl Viktor Emil 157

G

Gadamer Hans-Georg 151

Gajda Stanisław 20, 109, 113

Galczyński Konstanty Ildefons 215

Ganewa Bożanka 64

Garlicki Andrzej 132

Garrigue Masaryková Charlotta 133

Gavran Miro 5, 16, 101—104, 106—107, 112—114

Gazda Grzegorz 9, 61, 193, 224

Gąsiorowski Krzysztof 216

Genzew Stojan 63

Georgiewa Desislawa 212—213

Gimbut Magdalena 113

Girard René 156

Gloger Zygmunt 45, 48, 52

Głazewska Ewa 76, 113

Głowiński Michał 263

Gmurek Jerzy 257

Gołębiowski Łukasz 52

Gołuchowski Agenor 24

Gombrowicz Witold 35

Gomółka Anna 7

Gomułka Władysław 253
 Goszczyńska Joanna 159
 Górnikiewicz Joanna 145
 Granić Jagoda 108
 Graves Robert 208
 Grčević Franjo 77
 Greenslade Amanda 90
 Grochola-Szczepanek Helena 69
 Grochowski Grzegorz 224—225
 Grubecki Jan 264
 Gruda Marlena 6, 13, 154, 180—181
 Grzegorzczkova Renata 41, 145, 246
 Grzmił-Tylutki Halina 145
 Gumul Ewa 234
 Gura Aleksandr 63, 66—68

H

Habrajska Grażyna 41
 Hadzić Antonija 82
 Hagège Claude 7
 Handke Kwiryna 108, 110, 113
 Harasymowicz Jerzy 216
 Hašek Jaroslav 14
 Hegel Georg Wilhelm Friedrich 156—157, 194
 Hejwowski Krzysztof 42, 59
 Herbert Zbigniew 221
 Heydel Magda 21, 218, 222
 Hoffman Eva 16
 Horney Karen 251
 Horváth Tomáš 124
 House Juliane 244
 Hrabal Bohumil 138
 Hrehorowicz Uta 249
 Huelle Paweł 6, 185—189, 193, 195—197, 200, 205—207
 Hulka-Laskowski Paweł 14

I

Ingarden Roman 8
 Irzykowski Karol 216
 Ivanetić Iwanowa Radost 63, 67
 Iwańczyk Dorota 91

J

Jagodziński Andrzej 132
 Jakšić Jakov 83
 Jandrić Ljubo 26
 Janikowski Przemysław 141
 Janion Maria 86
 Jarońska Izabela 44

Jarząbek Krystyna 119, 125
 Jarzyna Stanisław 216
 Jastrun Mieczysław 214—216
 Jaworski Eugeniusz 7
 Jaworski Stanisław 217—218
 Jergović Miljenko 6, 29, 124, 140—143, 146—147, 149—150, 152—153
 Jerzyna Zbigniew 210
 Jezernik Božidar 249
 Jędrzejewski Marek 120
 Jowkow Jordan 62
 Jung Carl Gustav 10, 89, 155—156, 158, 164, 179
 Jurczak-Trojan Zofia 236
 Jurkowski Michał 188

K

Kalauzow Maša 79
 Kalinin Andrzej 263
 Kalita Halina 20, 267
 Kamberović Husnija 31
 Kamińska-Szmaj Irena 108
 Kant Immanuel 149, 152
 Karasławow Georgi 5, 61—64, 70—71
 Karawelow Luben 70
 Karel Jiří 132
 Karłowicz Dariusz 180
 Karolczuk Magdalena 96, 246
 Karwstowska Małgorzata 108
 Kassyanowicz Henryk 264
 Kavačević Barbara 114
 Kazaz Enver 27
 Keber Janez 199
 Kępiński Andrzej 140—141
 Kisiow Zdravko 221
 Kittel Harald 209
 Kliš Maria 242
 Kłobukowski Miłosz 156
 Kłosowska Antonina 13, 40
 Knysz-Tomaszewska Danuta 243
 Kobierzycki Tadeusz 179
 Kocewa Jordanka 70
 Kochanowski Jan 211
 Kola Adam F. 145, 148—149
 Kołakowski Leszek 73
 Konieczna-Twardzikowa Jadwiga 37, 114, 140, 242, 249
 Koniński Karol Ludwik 216
 Konwicki Tadeusz 38
 Kopaliński Władysław 194

Kopczyński Andrzej 102, 114
 Kordys Jan 198
 Kos Janko 157
 Kosatík Pavel 138
 Kosowska Ewa 7
 Kostić Laza 79, 82
 Kovacheva Adriana 6, 14, 208, 222—223
 Kovačević Barbara 113
 Kováčová Marta 119, 124
 Kowalikowa J. 108
 Kozielecki Józef 160
 Krasiński Zygmunt 212
 Kraskowska Ewa 230
 Krapiec Mieczysław Albert 251
 Krejčí Karel 137—138
 Krleža Miroslav 258, 267
 Kroh Antoni 134
 Kroński Tadeusz 194
 Kropiwek Urszula 37, 114, 140, 242
 Krynicki Ryszard 210
 Kubica Stefan 236
 Kubicki Roman 15
 Kuhn Thomas 146
 Kundera Milan 138
 Kusturica Emir 27, 31
 Kuźma Erazm 158—159
 Kuźmo Paulina 119, 124
 Kwiatkowski Jerzy 216

L

Lacan Jacques 89, 92
 Lakatos Imre 146
 Lakoff George 190
 Langacker Roland 190
 Lechoń Jan 216
 Ledóchowski Mieczysław 24
 Lee-Jahnke Hannelore 105, 114
 Lefevere André 209, 213, 218—219
 Legeżyńska Anna 243, 261
 Lešić Zdenko 27—28
 Levstik Fran 11
 Lewicki Roman 42, 179, 192
 Liber Katarzyna 241
 Lippmann Walter 12, 38, 51, 140, 155, 192, 197
 Lipsitz Bem Sandra 76
 Lizoń Martin 119, 124
 Lompar Milo 74
 Lovrak Mato 258, 262
 Lovrenović Ivan 25, 31

Lujanović Nebojša 148
 Lukács György 157, 218

Ł

Łapicz Czesław 108
 Łaziński Marek 108
 Łotman Jurij 168, 171
 Łukasz św. 189

M

MacLachlan Gale 242
 Majdzik Katarzyna 6, 140, 153
 Majer-Baranowska Urszula 108
 Majkiewicz Anna 98
 Malevski Vlado 93
 Malinowski Bronisław 113
 Małczak Leszek 6, 34, 118, 125, 253, 260, 268
 Marcjanik Małgorzata 108
 Marek św. 189
 Masaryk Tomáš 133, 136
 Masłowska Dorota 5, 115, 119—126
 Matejko Jan 25
 Mateusz św. 189
 Matusz Paulina 245
 Mazzucco Melania 245
 Mažuranić Ivan 32
 McLuhan Marshall 15
 McWilliams Nancy 155
 Mead Margaret 76, 113
 Melosik Zbyszko 103, 114
 Merleau-Ponty Maurice 159
 Messina Antonella da 189
 Měšťan Antonín 132
 Mickiewicz Adam 11, 34, 37, 39, 45—46, 48, 50, 55—60, 211—212
 Mićanović Krešimir 260
 Mieczkowska Halina 236
 Mikow Lubomir 61
 Miletić Svetozar 75
 Milne Alan Alexander 14
 Milošević Slobodan 74
 Miłosz Czesław 214, 217
 Mitosek Zofia 103, 114, 132, 192, 224—225, 235
 Mlakić Josip 31
 Mleczek Joanna 5, 61, 71
 Moch Włodzimierz 119—120, 124
 Morin Edgar 15
 Mroczek Izabela 135, 138

Mrożek Sławomir 189
Muszyńska-Vizintin Anna 5, 12, 37, 59—60
Mutafczijewa Wera 221
Mutałow Enczo 219

N

Naaijken Ton 209
Napoleon 59
Nazor Vladimir 258
Neruda Jan 137
Niczew Bojan 213
Nikitina Serafima J. 114, 116—117, 125
Nikitowicz N. 264
Nisbett Richard 243
Njegoš Petar II Petrović 32
Nonew Bogumił 265
Norwid Cyprian Kamil 43, 48
Nowak Sylwia 247
Nowakowska Maria Magdalena 119, 122, 125
Nowicka-Jeż Alina 243
Nycz Ryszard 7

O

Obremski Józef 94
Ogrodowska Barbara 66
Olchowa Gabriela 119, 121, 123, 125
Orwell George 199
Orwińska Ewa 236
Osadnik Wacław 234
Ostromecka-Frączak Bożena 165
Ostrowski Mikołaj 11

P

Pabich Małgorzata 119, 123—125
Panasiuk Jolanta 41—42, 68, 203, 230
Panowa Maria 213
Pantić Mihailo 74, 85
Papierz Maryla 236
Pavera Libor 138
Pawlak Antoni 132—133
Pawłow Konstantyn 221
Peisert Maria 107—108
Pelín Elin 62
Penew Bojan 210—213, 222—223
Petkanow Konstantyn 62
Petranović Branko 257
Pęczak Mirosław 118, 125
Piechnik Iwona 145
Piekarska Magda 142
Pigoń Stanisław 45, 55

Piłsudski Józef 86
Piotrowski Przemysław 117—118, 125
Pirjevec Dušan 157—158
Piskor Stanisław 158
Pišťanek Peter 237
Platon 145
Płonka-Syroka Bożena 113
Pomorski Mikołowski Jerzy 255—256
Popow Raczko 64
Potok-Nycz Magdalena 41, 43—44
Pranjić Krunoslav 30
Pretnar Tone 165
Pribičević Rade 257
Price Leah 209
Pritchard B. 108
Prokop Jan 40
Pryżow Iwan 64
Przyboś Julian 57, 214, 216—217
Przybylski Ryszard 39, 44
Puszkina Aleksander 261
Putnam Hilary Whitehall 91—92
Pycia Paulina 5, 16, 101, 114, 118, 125, 260

Q

Quasthoff Uta M. 21, 197
Quillian Ross 243

R

Radickow Jordan 221
Radomski Andrzej 76
Ranković Aleksandar 262, 266
Reid Ian 242
Rewers Ewa 148—149, 151—152
Ricœur Paul 8, 12, 14, 192, 205
Riding Laura 208
Roberts David 186—187, 189, 201
Rorty Richard 162
Rosner Katarzyna 205
Ross Lee 243
Rošić Neva 102
Różewicz Tadeusz 215—216
Rusňák Radoslav 227—228
Ruttar Anna 119, 125
Ružić Dimitrija 82

S

Sand George 112
Sandulowicz Nikola 264—265
Sarandew Iwan 62
Schaff Adam 10, 102, 114, 192

Schleiermacher Friedrich Daniel Ernst 12, 57, 192
Shaw George Bernard 103—104
Siciński Andrzej 257
Sienkiewicz Henryk 11, 25, 33
Simeonova-Konach Galia 219—221
Siwek Wiesław 264
Skibińska Elżbieta 38, 40, 42—43, 46, 52, 55—57, 113, 222
Skorupka Stanisław 37
Skrzypek Andrzej 82
Skwara Ewa 249
Sławiński Janusz 12, 227, 261, 263
Sławski Franciszek 64, 70
Słomka Michał 237
Słonimski Antoni 216
Słowacki Juliusz 11, 186—187, 211
Smith Frank 245
Sobczak Barbara 250
Sobol Elżbieta 65
Sojda Sylwia 5, 115, 119, 125—126
Sokołowska-Pituchowa Janina 171
Solario Andrea 189, 201
Staff Leopold 209—210
Stalin Józef 142
Stanislavová Zuzana 227—228
Staszczak Zofia 62
Stępień Wacław 264
Stoch Magdalena 249
Stojanow Cwetan 219—220
Stojnew Ananin 64, 66—67
Stojkova Stefana 6
Stolac Diana 108
Strączek Damian 111
Strykowska Maria 104, 114
Surosz Mariusz 6, 129—134, 137—139
Szadura Joanna 73
Szahaj Andrzej 145, 148—149
Szajnert Danuta 8
Szaranowicz Radomir 259, 264
Szczęśniak-Kajzar Elżbieta 247
Szczygieł Mariusz 129—132, 135—136, 138
Szpiczanowa Nidjalka 61
Szpila Grzegorz 108
Szpyra-Kozłowska J. 108
Szwat-Gyłybowa Grażyna 159
Szymborska Wisława 221
Szymczak Mieczysław 37, 46, 77, 193
Szymkiewicz Bogna 171

Ś

Świątkowski Henryk 264

Š

Šegedin Petar 258
Šenoa August 262—263
Štefan Rozka 58
Štrbac Čedomir 257
Šupljikac Stevan 83

T

Tabakowska Elżbieta 8, 42, 190, 192
Talmy Leonard 190
Tanty Mieczysław 75, 82
Taragel Dušan 6, 224—228, 231, 237, 239—240
Taranek Olga 96, 246
Taylor Charles 158
Tito zob. Broz-Tito Josip
Todevska Aneta 5, 15, 89, 99—100
Todevska Elena 96
Toeplitz Krzysztof Teodor 15
Tokarz Bożena 5—7, 9, 20, 37—38, 42, 61, 135, 141, 158—160, 162, 164, 171, 185, 193, 201, 206—207, 213—214, 225—226, 242
Tomaszkiewicz Teresa 105
Tomić Zorica 77
Toporow Władimir Nikołajewicz 168
Torop Peter 12, 14, 192
Trdina Janez 11
Trestenjak Anton 50, 155
Trojanowski Stanisław 264
Truchlińska Bogumiła 76
Tudor Anthony 12
Turner Stephen 145—146, 148, 153
Tuwim Julian 216

U

Ugrešić Dubravka 96, 142, 150, 246, 254
Ulenhart Nikolaus 137
Ulrich Hein Peter 220
Urbanowski Bohdan 209
Uskoković Milutin 82
Uzeniowa Elena 63

V

Vaněk Petr 130
Vattimo Gianni 148
Venezia Mariolina 245

Verdi Giuseppe 105
Verona Michelle da 189
Vidaković Milovan 82
Villain-Gandossi Christiane 131—132
Vinci Leonardo da 190—191, 193
Vučković Radovan 74, 85

W

Walas Teresa 131—132
Waldenfels Bernhard 245
Warchał Mateusz 6, 241, 252
Wązyk Adam 215
Welsch Wolfgang 15
Wende Karol Jan 257
Widmar W. 264
Wierzchosławski Rafał Paweł 145, 148
Wierzbicka Anna 42—43
Wilde Oscar 108
Wilkoń Aleksander 109, 114
Willikens Ben 189—190
Witkiewicz Stanisław Ignacy 5, 89, 92—100
Witkowska Alina 39, 44
Wittgenstein Ludwig 149
Wojaczek Rafał 209

Wojciechowska Anna 41
Wołek-San Sebastian Katarzyna 22
Woolf Virginia 90, 92—93
Wyka Kazimierz 42, 48—49, 216
Wyspiański Stanisław 59

Z

Zaharijević Adriana 108
Zaliwska-Okrutna Urszula 16, 102, 107, 114
Zarek Józef 6, 129
Zaśko-Zielińska M. 108
Zgólkowa Halina 250
Zientara Benedykt 132
Ziomek Jerzy 196
Zogović Radovan 259, 267
Zupan Sosič Alojzija 159

Ż

Żeromski Stefan 196

Ž

Žabot Vlado 13, 154, 158—170, 172—177,
180—181
Živaljević Dimitrije 85

Opracowała *Marlena Gruda*

Indeks tłumaczy

A

Artowski Stefan 262

B

Bagrijana Elisaweta 210
Bieroń Tomasz 8, 162, 191
Biłos Piotr 164
Brusić Karolina 113

C

Czarnecki Roman 157

Ć

Ćirlić-Straszyńska Danuta 75, 78, 80—84, 96,
150

D

Dalczew Atanas 210
Dimitrowa Błaga 210
Dmochowska Cecylia 138
Dobrew Dobrin 210
Duraj-Nowosielska Izabela 43

G

Gabe Dora 210—211, 221
Gierulanka Danuta 8
Goszczyńska Mirosława 156
Grabiński Tomasz 226, 239—240
Grabowski Janusz 156
Graff Agnieszka 92
Graff Piotr 205
Gruda Marlena 160

H

Heydel Magda 222
Horváth Tomáš 115, 120—122, 124—126

I

Ivanc Stane 163

J

Jakubowicz Karol 15
Jankowski Andrzej 156

K

Kalita Halina 28, 36
Karaangow Petyr 210, 221
Kisiow Zdrawko 210
Kovacheva Adriana 208
Kowalska Małgorzata 159
Kropiwiec Urszula 132

L

Landman Adam 156, 194

Ł

Łukasiewicz Małgorzata 150

M

Michalski Krzysztof 150
Migasiński Jacek 159
Morawski Józef 157

N

Nowicki Świętosław Florian 157

O

Oleǳka-Frybesowa Aleksandra 15

P

Pałynyczko-Ćwiklińska Agnieszka 155
Pantaleew Dimitar 210
Papierkowski Stanisław 258

Pawelec Andrzej 158
Petryńska Magdalena 142—143, 153, 247
Piątkowska Jadwiga 131—132
Prokopiuk Jerzy 10
Pucek Zbigniew 15
Puhar Alenka 199

R

Radewa Andreana 210
Reszke Robert 156
Roniker Michał 16
Rosner Katarzyna 8, 205

S

Sadza Agata 218
Salwa Piotr 188
Sidorek Janusz 245
Skucińska Anna 21
Stachová Helena 135
Staniszew Krystio 210
Stefanow Pyrwan 210—211, 221
Swoboda Tomasz 12, 14, 192

Š

Štefan Rozka 46, 59—60
Šustrová Petruška 138

T

Tanalska Anna 168
Tatarkiewicz Anna 161, 186
Todevska Aneta 92
Tuwim Irena 14

U

Ulaszek Stanisław 12, 14, 192
Unuk Jana 6, 185, 196, 201, 206—207

W

Weigel Pavel 134—135, 139
Weinsberg Adam 187
Włodek Adam 267
Wolnik-Czajkowska Zofia 63—65, 67, 71
Wylew Iwan 210

Z

Zadrożyńska Anna 61
Zawadzki Andrzej 149
Zei Vida 12, 38
Znatowicz-Szczepańska Maria 75, 81—83

Ž

Žylko Bogusław 168

Opracowała *Marlena Gruda*

Noty o Autorach

Buczek Marta, ur. 1971, doktor nauk humanistycznych, adiunkt w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, literaturoznawczyni, słowacystka. Zajmuje się historią literatury słowackiej, teorią literatury i teorią przekładu. Jest autorką książki pt. *O polskich przekładach prozy Vincenta Šikuli* (2010). Najważniejsze publikacje: *Z dziejów podmiotu i podmiotowości w literaturach słowiańskich XX wieku* (2005, współredakcja zbioru); *Subkultura w powieści Doroty Masłowskiej pt.: Wojna polsko-ruska pod flagą białą-czerwoną (Sneh a krv)* (2009, *Slovanstvo na križivatske kultúr a civilizácií*. Red. M. Kováčová, M. Lizoň. Banská Bystrica, Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela); *Słowacki realizm magiczny w polskim przekładzie* (2009, „Przekłady Literatur Słowiańskich”. T. 1.); *Przekłady literatury słowackiej na język polski po roku 1989* (2009, *Literatúra v kontexte slovanskej kultúry 20. Storočia*. Red. M. Kováčová. Banská Bystrica, Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela); *Wielokulturowość w przekładzie „Opowieści galicyjskich” Andrzeja Stasiuka* (2010, „Przekłady Literatur Słowiańskich”. T. 2.); *Barriere kulturowe w słowackim przekładzie „Ferdynand” Witolda Gombrowicza* (2012, „Przekłady Literatur Słowiańskich”. T. 3.); *Polské preklady noviel a poviedok Františka Švantnera v knihe Piargi* (2012, *František Švantner. Živiot a dielo*. Zost. J. Kuzmíková. Bratislava, Ústav slovenskej literatúry SAV). Jest również współautorką tłumaczenia słowackiej sztuki dramatycznej Juliusa Meinholma pt.: *Nepláč Anna — Nie płacz Anno*, wystawionej w Opolskim Teatrze Lalki i Aktora im. A. Smolki (2011).

Czerwiński Maciej, ur. 1976, dr hab. w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Zajmuje się semiotyką (kultury),

studiami nad dyskursem, socjolingwistyką i stylistyką, zarówno w ujęciu teoretycznym, jak i empirycznym. Bada języki literackie i tradycje literackie w chorwackiej kulturze piśmienniczej (XIX i XX w.), a także postjugosłowiańskie teksty historyczne, medialne i literackie (głównie eseistykę i prozę). Jest autorem około 80 rozpraw naukowych, trzech autorskich książek (*Semiotyka dyskursu historycznego. Chorwackie i serbskie syntezы dziejów narodu*, 2012; *Semioza gatunku — semioza stylu. Studium nad chorwacką i serbską syntezą dziejów narodu*, 2011; *Język, ideologia, naród. Polityka językowa w Chorwacji a język mediów*, 2005), współredaktorem dwu pozostałych, tłumaczem (U. Eco: *Teoria semiotyki*), krytykiem literackim i eseistą (np.: „Tygodnik Powszechny”, „Znak”, „Herito”). Jest członkiem redakcji czasopisma filologicznego „Fluminensia” [Rijeka].

Filipek Małgorzata, ur. w 1967 r. w Międzyzlesiu (woj. dolnośląskie), dr, adiunkt w Zakładzie Serbistyki Instytutu Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego. Zainteresowania naukowe — literatura serbska XX i XXI w., podróżopisarstwo, przekład artystyczny. Najważniejsze publikacje: monografia *Literatura serbska w Polsce międzywojennej* (Wrocław 2003); artykuły: *Шпанска култура у «Писмима из Шпаније» и «Новим писмима из Шпаније» Гордане Ђурјанић*. In: *Књижевност и култура. Зборник МСЦ*, 39/2. Београд 2010, s. 635—648; *Hiszpania w powieściach Gordana Kuića*. In: „Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор”. Књ. 76. Београд, Филолошки факултет, 2010, s. 31—44; *Između ideologije i autobiografije. Španski građanski rat (1936—1939) u književnoj viziji Gordane Ćirjanić*. In: *Njegoševi dani 3*. (Nikšić 1.—3.09. 2010). Nikšić, Univerzitet Crne Gore, Filozofski fakultet, 2011, s. 189—200; *Koloryt pogranicza serbsko-tureckiego w polskich przekładach prozy Borisava Stankovicia*. W: „Przekłady Literatur Słowiańskich”. T. 2, cz. 1: *Formy dialogu międzykulturowego w przekładzie artystycznym*. Red. B. Tokarz. Katowice 2011, s. 215—223.

Gruda Marlena, ur. 1984 r. w Zabrze, mgr, doktorantka w Zakładzie Teorii Literatury i Translacji w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Jej zainteresowania badawcze skupiają się wokół kategorii bohatera w literaturze słoweńskiej po 1991 r. Przekłada współczesną prozę i poezję słoweńską, m.in. V. Žabot: *Wilcze noce* (2010).

Kovacheva Adriana, ur. 1982 r., mgr, doktorantka Wydziału Filologii Polskiej i Klasycznej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, lektorka języka bułgarskiego, tłumaczka. Zajmuje się historią i teorią przekładu. Interesują ją literackie związki międzykulturowe, powstające dzięki tłumaczom poezji polskiej na język bułgarski, oraz intertekstualne powiązania w poezji Błagi Dimitrowej i Wisławy Szymborskiej oraz Dory Gabe i Anny Kamieńskiej. Ważniejsze publikacje i przekłady: *Odnalezione w przekładzie*

(„Przekładaniec” 2012, nr 2), *Miejsca przekładu kulturowego* (Oder Übersetzen, 2013); М. Тули: *Бронек* („Литературен вестник” 2012, nr 39); Б. Латавиец: *Цар, царица, принц, принцеса — кого избираш първо ти, правичката си кажи* („Литературен вестник” 2012, nr 22).

Majdzik Katarzyna, ur. 1984 r., dr, absolwentka Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego (kierunek: filologia chorwacka). W 2012 r. ukończyła także studia na kierunku lingwistyka w Katedrze Językoznawstwa Ogólnego i Indoeuropejskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Obecnie asystent w Zakładzie Teorii Literatury i Translacji Instytutu Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego. Publikowała m.in. w: serii „Studia o Przekładzie”, w „Przekładach Literatur Słowiańskich” i pracach zbiorowych poświęconych literaturze i kulturze chorwackiej (np. *Chorwacja lat siedemdziesiątych XX wieku*). Współredagowała opublikowany w 2012 r. dwutomowy zbiór przekładów najnowszego dramatu chorwackiego pt. *Kroatywni. Dramat chorwacki po 1990 roku*. W Jej dorobku znajdują się artykuły poświęcone chorwackiej literaturze kobiecej oraz przekładowi artystycznemu w ramach języka polskiego i chorwackiego. Zajmuje się przekładem głównie w ujęciu teoretycznym, szczególnie zaś interesuje się kategorią podmiotowości w translacji.

Malczak Leszek, ur. w 1971 r. w Lublińcu, dr, adiunkt w Zakładzie Teorii Literatury i Translacji Instytutu Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach; badacz literatur południowosłowiańskich; zajmuje się przede wszystkim literaturą i kulturą chorwacką; jego zainteresowania naukowe skupiają się wokół: fenomenu regionalizmu, polsko-chorwackich kontaktów kulturalnych, komparatystyki literackiej i kulturowej oraz historii, teorii i praktyki przekładu. Opublikował m.in. monografie: *Wiatr w literaturze chorwackiej. O figurze literackiej wiatru w XIX- i XX-wiecznym piśmiennictwie chorwackim strefy śródziemnomorskiej* (2004) oraz *Croatia. Literatura i kultura chorwacka w Polsce w latach 1944—1989* (2013); jest współredaktorem wyboru współczesnego dramatu serbskiego *Serbska ruletka* (2011) i wyboru współczesnego dramatu chorwackiego *Kroatywni* (2012).

Mleczko Joanna, ur. w 1969 r. w Zabrze, dr, adiunkt w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Zainteresowania: etnolingwistyka, słowotwórstwo. Najważniejsze publikacje: *Bułgarskie pieśni łazarskie. Próba systematyki pieśni obrzędowych* (2007); artykuły w tomach zbiorowych: *Przestrzeń w bułgarskim obrzędzie łazaruwan* (2005), *Katalogowanie słowiańskich pieśni obrzędowych (na przykładzie bułgarskich pieśni łazarskich)* (2008), *Z rozwoju słowotwórstwa nazw osób w bułgarskim języku literackim* (2005), *B”lgarskite glagoli s predstavka za- i tehните polski s”otvetstvija* (2010), *Status elementów składowych niektórych internacjonalizmów w języku polskim i bułgarskim* (2011).

Muszyńska-Vizintin Anna, ur. 1978 w Katowicach, mgr, absolwentka filologii polskiej i filologii słoweńskiej na Uniwersytecie Śląskim. Autorka publikacji o przekładzie. Zajmuje się literaturą i kulturą słoweńską. Píše pracę doktorską na temat szeroko pojętych granic przekładalności. Obecnie mieszka we Włoszech, gdzie poszerza swoje filologiczno-kulturowe zamiłowania o nowe obszary badawcze (takie, jak: kultura włoska czy też kultury słowiańskie na styku innych kultur i języków niesłowiańskich).

Pycia Paulina, ur. 1979, doktor nauk humanistycznych, adiunkt naukowo-dydaktyczny w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, językoznawca, kroatystka. Jej zainteresowania badawcze są związane z językoznawstwem porównawczym (głównie języka chorwackiego i polskiego, ale również serbskiego i angielskiego) oraz socjolingwistyką.

Sojda Sylwia, ur. 29.11.1980 r. w Busku-Zdroju, dr, pracuje jako adiunkt w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach; językoznawca, słowacystka. Jest autorką monografii *Procesy unbiwerbizacyjne w języku słowackim i polskim* (Katowice, 2011) oraz artykułów z zakresu językoznawstwa porównawczego polsko-słowackiego, obejmujących zagadnienia leksykologii, dydaktyki przekładu oraz dydaktyki języka polskiego i słowackiego jako obcego.

Todevska Aneta, ur. 1983, absolwentka polonistyki na Uniwersytecie św. św. Cyryla i Metodego w Skopju (rocznik 2007); dziennikarka, tłumaczka i dydaktyk. Od 2009 r. pracuje na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie jako lektor języka macedońskiego. W 2011 r. ukończyła studia podyplomowe z edytorstwa na Uniwersytecie Jagiellońskim. Przetłumaczyła z literatury polskiej: J. Dubois: *A wszystko przez faraona* (2007), M. Gutowska-Adamczyk: *220 linii* (2008), K. Grochola: *Nigdy w życiu!* (2009), S.I. Witkiewicz: *Pożegnanie jesieni* (2011), M. Piątkowska: *Nikczemne historie* (2011), a także z języka macedońskiego na język polski książkę A. Prokpieva: *Mały człowiek: bajki z lewej kieszeni* (2012).

Tokarz Bożena, ur. 1946 w Łodzi; prof. zw. w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego; badaczka dwudziestowiecznej literatury polskiej i słoweńskiej; zajmuje się teorią literatury, komparatystyką, teorią przekładu, poetyką historyczną. Autorka m.in. książek: *Teoria literatury. Metodologia badań literackich* (Katowice 1980, współautor S. Zabierowski); *Mit literacki. Od mitu rzeczywistości do zmiany substancji poetyckiej* (Katowice 1983); *Poetyka Nowej Fali* (Katowice 1990); *Wzorzec, podobieństwo, przypominanie. (Ze studiów nad przekładem artystycznym)* (Katowice 1998); *Mędzy destrukcją a konstrukcją. O poezji Srečka Kosovela w kontekście konstruktywistycznym* (Katowice 2004); *Spotkania. Czasoprzestrzeń prze-*

kładu artystycznego (Katowice 2010). Redaktor serii przekładoznawczej „Przekłady Literatur Słowiańskich”.

Warchał Mateusz, ur. w 1978 r., dr, adiunkt w Katedrze Pedagogiki Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku-Białej. Jego zainteresowania naukowe skupiają się na zagadnieniach interferencji językowych obecnych zarówno w procesach glottodydaktycznych, jak i translatorskich oraz analizy dyskursów aksjologicznych w ujęciu edukacyjnym. W Jego dorobku naukowym dominują prace ukazujące związki psychologii z lingwistyką.

Zarek Józef, ur. w 1949 w Stanisławowie, dr hab., kierownik Zakładu Literatur Słowiańskich w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego, docent w Katedrze Literatury Czeskiej Uniwersytetu w Ostrawie. Zajmuje się nowszą literaturą czeską i słowacką oraz problematyką przekładu. Opublikował dwie książki: *Praktyczny słownik czesko-polski, polsko-czeski* (Warszawa 2002) oraz kilkadziesiąt artykułów naukowych w kraju i za granicą (m.in.: *O podmiocie i podmiotowości w nowszej czeskiej prozie dziennikowej*. W: *Literatury słowiańskie po roku 1989. Nowe zjawiska, tendencje, perspektywy*. T. 3: *Podmiotowość*. Red. B. Czapik-Lityńska. Warszawa 2005; *Intertextová nadväznosť. O „Metodologických poviedkach” Rudolfa Slobodu a Pavla Vilikovského z porovnaní s „Metodologickou novelou” Hermanna Brocha*. In: *Slovensko-poľsko bilaterálne vzťahy v procese transformácie*. Red. J. Hvišč. Bratislava 2008); *O polskich przekładach nowej czeskiej „powieści praskiej”* (M. Ajvaza, D. Hodrovej, J. Topola). W: „Przekłady Literatur Słowiańskich”. T. 1, cz. 1: *Wybory translatorskie 1990—2006*. Red. B. Tokarz. Katowice 2009.

Na okładce i stronach działowych wykorzystano *Grafikę komputerową* Bożeny Witkiewicz
Wydawnictwo dziękuje Instytutowi Sztuki na Wydziale Artystycznym Uniwersytetu Śląskiego
za wyrażenie zgody na publikację grafiki

Redaktor **Barbara Todos-Burny**

Projektant okładki i stron działowych **Paulina Dubiel**

Redaktor techniczny **Barbara Arenhövel**

Łamanie **Alicja Załęcka**

Copyright © 2013 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336

ISSN 1899-9417 (wersja drukowana)

ISSN 2353-9763 (wersja elektroniczna)

Wydawca

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice

www.wydawnictwo.us.edu.pl

e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Nakład: 100 + 50 egz. Ark. druk. 17,75.

Ark. wyd. 22,0. Papier offset. kl. III, 90 g

Cena 34 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: PPHU TOTEM s.c.,

M. Rejnowski, J. Zamiara

ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

[Kup książkę](#)

4

1

Przekłady Literatur Słowiańskich

Przekłady Literatur Słowiańskich

4 Część 1

Więcej o książce

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Cena 34 zł (+ VAT)

ISSN 0208-6336
ISSN 2353-9763